

Edukacja leśna na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego – opinie studentów Politechniki Warszawskiej na temat wykorzystania questu

Katarzyna Dzioban, Przemysław Płoskonka, Karolina Likhtarovich

Abstrakt. Edukacja leśna prowadzona na terenach przyrodniczo cennych, w tym szczególnie w parkach narodowych wymaga zastosowania nieinwazyjnych metod. Quest będący nowoczesnym narzędziem prezentacji, udostępniania i interpretacji dziedzictwa przyrodniczego stanowi ciekawą alternatywę dla tradycyjnych form upowszechniania wiedzy o środowisku naturalnym. W pracy przedstawiono opinie o wykorzystaniu questingu w edukacji leśnej na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego (KPN) w opinii studentów Politechniki Warszawskiej (PW).

Słowa kluczowe: quest, edukacja leśna, Kampinoski Park Narodowy

Abstract. Forest education in the Kampinos National Park – opinions of students of Warsaw University of Technology about using the quest. Forest education conducted on environmentally valuable areas, especially in national parks requires the use of non-invasive methods. Quest which is a modern tool for presentation, sharing and interpretation of the natural heritage is an interesting alternative to traditional forms of dissemination of knowledge about the natural environment. The paper presents opinions about the use of questing in the forest education in the Kampinos National Park according to the opinions of students of Warsaw University of Technology.

Key words: quest, forest education, Kampinos National Park

Wstęp

Prowadzona od wielu lat edukacja leśna rozumiana jako działania upowszechniające wiedzę o środowisku leśnym oraz o wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarce leśnej ma na celu podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania z wszystkich funkcji lasu (Chrzanowski 2016). W różnych formach edukacji leśnej, prowadzonej w 2015 r. przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych uczestniczyło ponad 2,2 mln osób (Raport 2016). Największy nacisk położony został na prowadzenie działań bezpośrednio w terenie. Stąd dominująca liczba zajęć – blisko 40% realizowanych na leśnych ścieżkach edukacyjnych i w izbach leśnych funkcjonujących przy nadleśnictwach.

Rola edukacji leśnej nabiera szczególnego znaczenia na terenach przyrodniczo cennych – powszechnie identyfikowanych jako obszary chronione – gdzie wyjątkowa wartość

dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego predestynuje tego typu przestrzeń do podjęcia zajęć z zakresu edukacji przyrodniczej. Kontakt z naturą i jej rzeczywisty charakter mają duże znaczenie dla rozwoju człowieka, ucząc zachowania się w nim oraz wyrabiając troskę o jego stan i wizerunek. Przez obcowanie z przyrodą, w tym szczególnie terenami przyrodniczo cennymi, ludzie stają się bardziej wrażliwi oraz świadomi swojego miejsca i roli w środowisku przyrodniczym (Dzioban, Płoskonka, Bosek 2015). Stąd ciągle poszukiwanie nowych narzędzi edukacyjnych uzupełniających tradycyjne formy upowszechniania wiedzy o środowisku naturalnym. Jedną z interesujących i dynamicznie rozwijających się form aktywnej edukacji plenerowej jest questing – gra terenowa, która w nowatorski sposób prezentuje lokalne dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe.

Wyprawy odkrywców – questing

Questing to edukacyjna gra terenowa, jeden ze sposobów prezentacji, udostępniania i interpretacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. To metoda odkrywania dziedzictwa miejsca polegająca na tworzeniu nieoznakowanych szlaków, którymi można wędrować kierując się informacjami zawartymi w wierszowanych wskazówkach. Kolejne miejsca na trasie odnajduje się poprzez znalezienie odpowiedzi na zagadkę i wyszukanie w terenie odpowiadającego jej miejsca. Na końcu szlaku ukryty jest „skarb” w nim pieczętka, której odbicie potwierdza przebycie całej trasy (Likhtarovich, Szustka 2013).

Głównym celem tworzenia questów jest zwrócenie uwagi na wyjątkowe elementy i historie związane z lokalnym dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym. Ciekawy quest stanowi dobrą formę zabawy, jego przejście angażuje uczestników (stanowi wyzwanie), jest rozwiązywalny, prowadzi przez interesujący obszar, opowiada ciekawą historię. Questing jako forma aktywności polecana jest wszystkim – rodzinom z dziećmi, młodzieży, aktywnym turystom i co szczególnie istotne na terenach przyrodniczo cennych, promuje niezmotoryzowane środki transportu i aktywny styl życia. Jest mało inwazyjną formą zwiedzania obszarów chronionych, gdyż uczestnicy tej gry poruszają się pieszo, rowerem, kajakiem, na nartach biegowych. Dlatego jest idealną formą poznawania np. specyfiki przyrodniczej Parków Narodowych.

Dlatego też dyrekcja Kampinoskiego Parku Narodowego wyszła, z inicjatywą stworzenia questu pieszego. Założenia były następujące: quest ma prowadzić bezpieczną, udostępnioną dla ruchu turystycznego trasą, prezentować typowe siedliska i krajobraz parku oraz ciekawe miejsca. Wybór padł więc na wydmy charakter KPN. Wydmy śródlądowe, które znajdują się na terenie parku, są najlepiej zachowanym w Europie kompleksem wydym o tym charakterze. Powstał więc quest „Wydmy szlakiem po Kampinoskim Parku Narodowym” (ryc. 1), pod okiem doświadczonego trenera questingu, przy współpracy merytorycznej pracowników KPN.

Celem niniejszej pracy jest analiza wykorzystania questingu w edukacji leśnej na terenach przyrodniczo cennych. Autorzy zbadali opinie studentów Politechniki Warszawskiej na temat zastosowania questu w edukacji przyrodniczej na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego.

Źródło: www.kampinoski.pn.gov.pl/edukacja/questy
Ryc. 1. Karta questu „Wydowym szlakiem po Kampinoskim Parku Narodowym”
Fig. 1. Quest Card „Dune trail in “Kampinoski National Park”

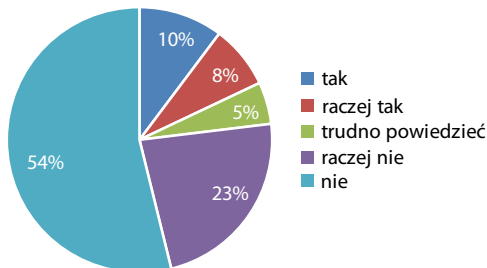
Material i metody badania

Badanie przeprowadzono za pomocą ankiety, która zawierała 5 pytań zamkniętych. W ankiecie wykorzystano skalę Likerta. Badany miał za zadanie określić, w jakim stopniu zgadza się z przedstawionym zagadnieniem. Łącznie zebrano 78 ankiet, które zostały wypełnione przez studentów pierwszego i drugiego roku PW, podczas zajęć w lesie w ramach realizacji wycieczki pieszej z przedmiotu wychowanie fizyczne. Badania przeprowadzono w dwie soboty października 2016 roku.

Wyniki badania

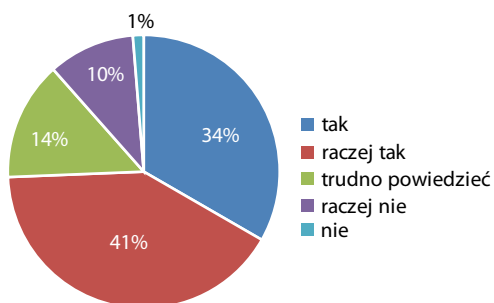
W badaniu wzięło udział 41 kobiet i 37 mężczyzn. Wszystkie osoby przeszły trasę questu i rozwiązały bezbłędnie hasło oraz wpisały się do Księgi Questu, ukrytej w siedzibie dyrekcji KPN. Średni czas przejścia trasy questu wyniósł 1 godzinę.

Na ryc. 2 przedstawiono opinie studentów na temat ingerencji questu w środowisko przyrodnicze. Zdecydowana większość respondentów (77%) uważa, że ta forma zwiedzania i poznawania miejsc nie ingeruje w przyrodę.

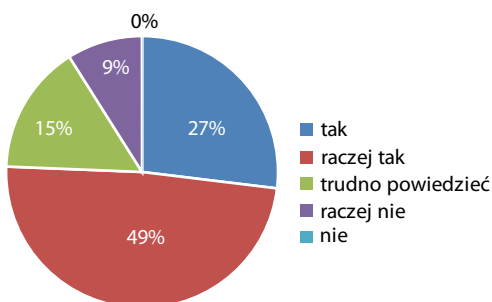

Ryc. 2. Ingerencja questu w środowisko przyrodnicze KPN
Fig. 2. Quest interference in the natural environment of KPN

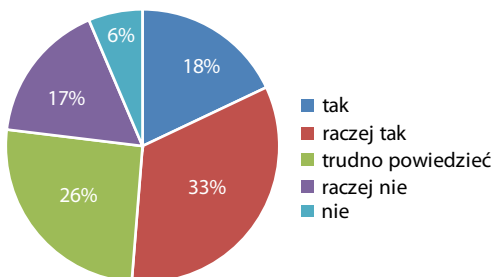
Respondenci zostali zapytani o to czy poleciliby quest jako formę poznania KPN (ryc. 3). Z badania wynika, że zdecydowana większość studentów zaznaczyła odpowiedzi „tak” – 41% oraz „raczej tak” – 34%.

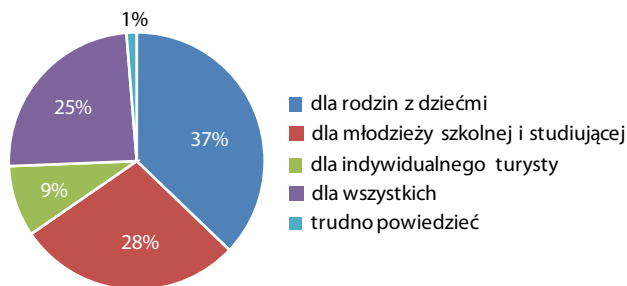
Ryc. 3. Rekomendacja questu jako formy poznawania KPN
Fig. 3. Recommendation of quest as a form of learning about KPN

Ryc. 4. Możliwość zapoznania się z wartościami KPN
Fig. 4. Opportunity to learn about values of KPN

Ryc. 5. Całoroczna forma poznawania wartości KPN
Fig. 5. All year form of learning about values of KPN

Ryc. 6. Dla kogo przeznaczony jest quest?

Fig. 6. Who is the quest for?

Ankietowani wypowiedzieli się również na temat tego, czy taka forma zwiedzania w formie zabawy daje możliwość zapoznania się z walorami KPN (ryc. 4). W tym przypadku prawie połowa ankietowanych (49%) wskazała na odpowiedź – „raczej tak”. Spory odsetek respondentów (27%) wytypował odpowiedź „tak”. Nikt z ankietowanych nie zaznaczył odpowiedzi negatywnej.

Kolejne pytanie dotyczyło możliwości korzystania z questu przez cały rok (ryc. 5). Respondenci mieli wyrazić swoje zdanie dotyczące sezonowości tego typu formy zwiedzania. W tym przypadku 33% ankietowanych wybrało odpowiedź – „raczej tak”. Swoją aprobatę wyraziło jednak tylko 18% studentów. Co czwarta osoba nie umiała się wypowiedzieć na ten temat i wybrała odpowiedź – „trudno powiedzieć”.

Na ryc. 6 przedstawiono wyniki dotyczące przeznaczenia questu. Większość osób (37%) uważa, że ta forma poznawania walorów przyrodniczych KPN jest przeznaczona dla rodzin z dziećmi. Na drugim miejscu wybierana była odpowiedź dotycząca młodzieży szkolnej i studiującej. W ten sposób odpowiedziało 28% studentów. Co czwarta osoba uważa, że quest jest formą rekomendowaną dla wszystkich.

Podsumowanie

Kontakt z naturą odgrywa specyficzną rolę w rozwoju człowieka. Edukacja realizowana na obszarach przyrodniczo cennych ma wiele zalet, przede wszystkim ze względu na skuteczność tej formy nauczania (Pietrzak-Zawadka, Zawadka 2015). Questing jako aktywna metoda edukacji poprzez doświadczenie kładzie nacisk na wykorzystanie zmysłów – i poprzez to – uwrażliwia uczestnika na otaczające środowisko przyrodnicze.

Otrzymane wyniki pozytywnie weryfikują generalne założenia idei questingu i potwierdzają zasadność wykorzystania tej formy prezentacji dziedzictwa przyrodniczego KPN. W zdecydowanej większości opinii badanych quest nie wpływa niekorzystnie na środowisko przyrodnicze parku, a zastosowanie zadań z narracją w myśl zasady „nauka przez zabawę” oraz forma gry terenowej umożliwiają poznawanie walorów parku. Korzystny odbiór questu jako formy poznawania KPN dopełnia rekomendacja udzielona przez blisko 75% uczestników badania. W kwestii sezonowości korzystania z questu zdania są podzielone.

Wynika to być może z tego, że w opinii studentów wędrówka zgodnie z informacjami zawartymi w wierszowanych wskazówkach na wolnym powietrzu jest bardziej atrakcyjna podczas sprzyjających warunków pogodowych. Przygotowany quest powinien zainteresować razem rodziny z dziećmi jaki i młodzież uczącą się i studiującą, czyli grupy społeczne niezwykle cenne z punktu widzenia edukacji leśnej. Pewnym zaskoczeniem może być opinia, iż quest nie zyska uznania w oczach turystów indywidualnych. Może to być związane z przekonaniem o innym sposobie wykorzystania walorów parku – mniej edukacyjnym, a bardziej prozdrowotnym i rekreacyjnym. Uznając wyniki badań ze wskazówką, należy poszukiwać innych form prezentacji dziedzictwa przyrodniczego wśród turystów indywidualnych.

Reasumując należy podkreślić, iż questing jako nowatorska forma gry terenowej, dzięki możliwości szerokiego zastosowanie wśród różnych grup odbiorców, może doskonale sprawdzić się jako uzupełnienie istniejącej już oferty edukacyjnej na terenach chronionych. Należy również zgodzić się tezę stawianą przez Gołosa (2013), iż jest to przyszłościowa forma rozwoju leśnych produktów turystycznych oraz edukacyjnych i w związku z tym zasługuje na głębsze zainteresowanie i promocję.

Literatura

- Chrzanowski T. 2016. Model edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych. SiM CEPL, Rogów, 47 (2): 47-57.
- Dzioban K., Płoskonka P., Bosek A. 2015. Las miejscem realizacji zajęć edukacyjnych w opinii studentów Wydziału Turystyka i Rekreacja. SiM CEPL, Rogów, 45 (4): 38-44.
- Gołoś G. 2013. Questing i gry terenowe jako atrakcyjne rekreacyjno-edukacyjne formy aktywności na terenach leśnych. SiM CEPL, Rogów, 34 (1): 74-81.
- Likhtarovich K., Szustka K. 2013. Questing – wyprawy odkrywców jako nowa forma aktywnej edukacji plenerowej w lasach i na terenach przyrodniczo cennych. SiM CEPL, Rogów, 34 (1): 319-327.
- Pietrzak-Zawadka J., Zawadka J. 2015. Wykorzystanie questingu w edukacji przyrodniczej na obszarach przyrodniczo cennych na przykładzie województwa podlaskiego. SiM CEPL, Rogów, 43 (2): 71-79.
- Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2015 roku. 2016. Warszawa.

Katarzyna Dzioban, Przemysław Płoskonka, Karolina Likhtarovich
Akademia Wychowania Fizycznego
Józefa Piłsudskiego w Warszawie
katarzyna.dzioban@awf.edu.pl, przemyslawploskonka@gmail.com